

Sygn. akt I CSK 278/15

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 15 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)
SSN Monika Koba (sprawozdawca)
SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa R. C.

przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej "G." w W.

o ustalenie nieważności uchwał, uchylenie uchwał, ustalenie nieważności statutu,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 kwietnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 16 września 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania
oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 lipca 2013 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo R. C. przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej „G.” w W. o ustalenie nieważności ewentualnie uchylenie uchwał nr 1, 3, 7 Walnego Zgromadzenia pozwanej odbytego w dniach 20, 24, 25, 26, 27, 31 maja i 1 czerwca 2010 r. oraz ustalenie nieważności § 139 statutu w zakresie, w jakim upoważnia radę nadzorczą do określenia w regulaminie zasad podziału nadwyżki finansowej.

Sąd Okręgowy ustalił, iż Walne Zgromadzenie Członków pozwanej spółdzielni podjęło uchwałę nr 3 w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego spółdzielni na dzień 31 grudnia 2009 r., w której przeznaczono nadwyżkę bilansową z działalności gospodarczej i pożytków za 2009 r. w kwocie 2.720.489,15 zł na gospodarke zasobami mieszkaniowymi, do rozliczenia zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r., nr 119, poz. 1116, z późn. zm.- dalej: „u.s.m.”), a nadwyżkę bilansową z działalności gospodarczej inwestycyjnej w kwocie 816.605 zł na fundusz zasobowy. Z kolei uchwałą nr 7 zdecydowano o przeznaczeniu nadwyżki bilansowej w kwocie 6.000.000 zł na fundusz zasobowy spółdzielni, a uchwałą nr 1 zatwierdzono sprawozdanie zarządu z działalności za rok 2009.

Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, iż żądanie pozwu jest bezzasadne, powód nie wykazał bowiem przesłanek z art. 42 § 2 i 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (jedn. tekst. Dz.U. z 2013 r. poz. 1443. - dalej: „u. p.s.”), sprzeczności zaskarżonych uchwał z prawem, postanowieniami statutu, dobrymi obyczajami lub by godziły one w interesy spółdzielni czy zmierzały do pokrzywdzenia członka. Uznał, iż zaskarżone uchwały nie naruszają art. 18 §1 i 2 u.p.s., sprecyzowana w nich zasada równości nie dotyczy bowiem praw pochodnych, o których mowa w art. 18 § 7 u.p.s. ani art. 77 § 2 u.p.s, skoro nie określają one zasad podziału nadwyżki finansowej. Nie dopatrył się także sprzeczności uchwał z § 9 pkt 1 regulaminu gospodarki finansowej pozwanej, skoro należy go odczytywać przy uwzględnieniu założenia równości praw członków znajdujących się w takiej samej sytuacji. Sąd Okręgowy nie stwierdził również

sprzeczności § 139 statutu pozwanej z treścią art. 77 § 2 u.p.s., uznając, iż ewentualne zarzuty w tym zakresie mogą być kierowane przeciwko postanowieniom regulaminów wydanych na podstawie § 139 statutu, o ile pozostawałyby one w sprzeczności z przepisami ustawy.

Wyrokiem z dnia 16 września 2014 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda, uznając stan faktyczny sprawy za niesporny i dzieląc rozważania prawne poczynione przez Sąd Okręgowy.

Nie dopatrywał się sprzeczności zaskarżonych uchwał z art. 77 § 2 i art. 5 § 1 pkt 8 u.p.s., który wymaga określenia w statucie zasad podziału nadwyżki bilansowej, uznając, iż ostatecznie określenie tych zasad pozostaje w gestii walnego zgromadzenia, które powinno się kierować wskazaniem ustawodawcy wynikającymi z art. 5 u.s.m. i tak też uczyniła pozwana spółdzielnia w punkcie drugim uchwały nr 3. W ocenie Sądu Apelacyjnego spółdzielnia mogła również przeznaczyć nadwyżkę bilansową za wcześniejsze lata w kwocie 6.000.000 zł (uchwała nr 7) oraz część nadwyżki z działalności inwestycyjnej w kwocie 816.605 zł za rok 2009 (uchwała nr 3 pkt 3) na rzecz funduszu zasobowego, taka dyspozycja nie narusza bowiem art. 18 § 1 pkt 5 u.p.s., skoro jej beneficjentem jest ostatecznie każdy członek spółdzielni zgodnie z art. 3 i 125 § 5 u.p.s. W tym kontekście nie znalazł podstaw do uchylenia zaskarżonych uchwał, ani wzruszenia uchwały nr 1, wobec której nie wysunięto innych zarzutów. Uznał, iż § 139 statutu upoważniającego radę nadzorczą do określania zasad gospodarki mieszkaniowej jest zgodny z rolą tego organu wynikającą z art. 46 § 1 pkt 1 u.p.s. i nie narusza uprawnienia walnego zgromadzenia wynikającego z art. 77 § 2 u.p.s. do ustalania w statucie zasad i ostatecznego decydowania o sposobie podziału nadwyżki bilansowej.

W skardze kasacyjnej powód zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucił naruszenie: art. 5 § 1 pkt 8 i art. 77 § 2 w związku z art. 42 § 2 u.p.s; art. 5 ust. 1 i 2 u.s.m. oraz art. 378 § 1 i 328 § 2 w zw. z art. 391 k.p.c. Formułując te zarzuty skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się konsekwentnie, iż naruszenie art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może być zarzucane w skardze kasacyjnej tylko wyjątkowo, gdy wady uzasadnienia uniemożliwiają dokonanie kontroli kasacyjnej z uwagi na jego sporządzenie w sposób nie pozwalający na zorientowanie się w przyczynach natury faktycznej i prawnej, które legły u podstaw rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, nie publ.; z dnia 14 listopada 2000 r., V CKN 1211/00, nie publ.; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, nie publ.; z dnia 20 lutego 2003, I CKN 65/01, nie publ.; z dnia 18 lutego 2005 r., V CK 469/04, MoP 2009, nr 9, s. 501 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2012, nr 12, poz. 148). Zakres stosowania art. 328 § 2 przez odesłanie unormowane w art. 391 § 1 k.p.c. w postępowaniu przed sądem drugiej instancji jest uzależniony od treści wydanego orzeczenia, przebiegu postępowania apelacyjnego, a także od działań procesowych podjętych przez sąd odwoławczy dyktowanych rodzajem zarzutów apelacyjnych oraz limitowanych granicami wniosków apelacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83). Wymaganiem elementarnym uzasadnienia jest wskazanie w oparciu, o jaką podstawę faktyczną sąd drugiej instancji wydał rozstrzygnięcie, (co może być ograniczone do aprobaty ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd pierwszej instancji), wskazanie podstawy prawnej orzeczenia oraz odniesienie się do zarzutów apelacji.

Trafnie zarzuca skarżący, iż warstwa motywacyjna zaskarżonego wyroku dowodzi naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i to w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku jest tak lakoniczne, że powstają wątpliwości, co do rzeczywiście wyrażonego przez ten Sąd stanowiska, co do poszczególnych zaskarżonych uchwał i zgłoszonych przez powoda żądań, o czym świadczy ryzykowanie w tym zakresie przez strony domysłów w skardze kasacyjnej i odpowiedzi na skargę. Ocenę tę wzmacnia okoliczność, iż jeszcze większą skrótowością cechuje się uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego, a poglądy prawne obu sądów nie w pełni korespondują ze sobą. Sąd drugiej instancji zaniechał przy tym oceny stanowiska Sądu Okręgowego, choć je w pełni zaaprobował, bez bliższego wyjaśnienia swojego

stanowiska w tym przedmiocie. W tych okolicznościach nie sposób odeprzeć zarzutu, iż uzasadnienie zaskarżonego wyroku jedynie pobieżnie i ogólnikowo, opierając się na szczątkowych ustaleniach faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy, odnosi się do problemów będących przedmiotem rozstrzygnięcia.

Sąd Apelacyjny nie poczynił własnych ustaleń faktycznych, stan faktyczny sprawy uznał za niesporny, dzieląc jak należy wnosić ze strony 5 uzasadnienia, ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy (k. 428). Rzecz jednak w tym, że ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego zostały ograniczone wyłącznie do ustalenia treści zaskarżonych uchwał i § 139 statutu (k. 356 - 357). Tymczasem jednym z podstawowych punktów spornych między stronami była kwestia czy statut pozwanej reguluje zasady rozdziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego). Powód twierdził, iż statut postanowień takich nie zawiera, poza § 139, w którym znajduje się niedopuszczalna subdelegacja dla rady nadzorczej, do określania tych zasad, o czym świadczą regulaminy wydawane przez ten organ, w oparciu o tą podstawę prawną, określające zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego). Do akt sprawy złożone zostały regulaminy gospodarki finansowej i zasad rozliczania kosztów zasobami mieszkaniowymi (k. 119 - 146), jednak sądy nie poczyniły w tym zakresie żadnych ustaleń, nie rozstrzygając, czy w praktyce funkcjonowania pozwanej § 139 statutu traktowany jest, jako podstawa prawna do przypisywania radzie nadzorczej kompetencji do decydowania o zasadach podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), co było istotą zarzutu powoda.

Pozwana natomiast twierdziła, iż zaskarżone uchwały nie naruszają art. 5 §1 pkt 8 i art. 77 § 2 u.p.s., jej zdaniem, zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) zostały zawarte w § 127 pkt 2 i 5 oraz dodatkowo w § 114 pkt 13,14,17 i § 141 pkt 1 i 3 statutu (k. 22 i k. 319 - 323). Również w tym zakresie nie poczyniono żadnych ustaleń, nie wiadomo zatem jaka jest treść postanowień statutu do których odwoływała się pozwana, czy regulują one zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), czy zaskarżone uchwały są z nimi zgodne czy też statut, wbrew twierdzeniom pozwanej, postanowień dotyczących zasad podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) w ogóle nie zawiera. Ponadto, mimo bardzo dużych kwot określanych w zaskarżonych uchwałach, jako „nadwyżki bilansowe z własnej działalności gospodarczej i pożytków” lub „nadwyżki

bilansowe z działalności gospodarczej inwestycyjnej” w sprawie nie ustalono, z jakich konkretnie źródeł środki te pozyskano.

Zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Związanie to oznacza, że ocena zarzutów naruszenia prawa materialnego, podniesionych w skardze kasacyjnej, może dokonywać się wyłącznie w odniesieniu do dokonanych przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, których Sąd Najwyższy nie może uzupełnić nowymi okolicznościami nie wynikającymi z podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, zawartej w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia.

Ustanowiony w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza zarówno zakaz wykraczania poza te granice jak i nakaz rozważenia wszystkich zarzutów i wniosków podniesionych w apelacji (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Z obowiązku tego nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone, przed wydaniem orzeczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2010 r., V CSK 296/09, M.Pr.Bank. 2012, nr 4, s. 19; z dnia 26 kwietnia 2012 r., III CSK 300/11, OSNC 2012 r., nr 12, poz. 144 i z dnia 4 września 2014r., II CSK 478/13, OSNC–ZD 2015r., nr D, poz. 64).

W rozpoznawanym przypadku wymóg ten nie został zrealizowany. Sąd Apelacyjny nie rozważył zarzutów powoda, dotyczących upoważnienia Rady Nadzorczej pozwanej w § 139 statutu do określania zasad podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), a odniósł się jedynie do uprawnienia tego organu do określania zasad gospodarki mieszkaniowej w kontekście regulacji art. 46 § 1 pkt 1 u.p.s., co nie było istotą zarzutów powoda (k. 374). W motywach rozstrzygnięcia brak również jakiegokolwiek odniesienia do naruszenia przez punkt 2 uchwały nr 3 zarzutów powoda z punktu 3 apelacji (k. 374), dotyczących

przeznaczenia całej kwoty z własnej działalności gospodarczej spółdzielni i pożytków za rok 2009 w wysokości 2.720.489,15 zł na gospodarkę zasobami mieszkaniowymi, w kontekście braku w statucie zasad podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) i regulacji art. 5 ust. 2 u.s.m. oraz zgłoszenia nie tylko żądania ustalenia nieważności, ale również uchylenia uchwały. Wprawdzie w odpowiedzi na skargę wskazuje się na potrzebę wnioskowania o stanowisku Sądu z ogólnego toku wyводу zawartego w motywach, ale tej sugestii nie można aprobować, stanowisko Sądu powinno być, bowiem jednoznacznie wyrażone, a nie pozostawać w sferze domysłów. Brak jakiegokolwiek wypowiedzi Sądu Apelacyjnego w odniesieniu do zarzutów apelacji, we wskazanym zakresie, uniemożliwia kontrolę kasacyjną, co do zgodności zaskarżonego wyroku ze wskazanymi w skardze przepisami prawa materialnego.

W judykaturze utrwalone jest stanowisko, że ocena czy właściwie zastosowano przepisy prawa materialnego jest możliwa jedynie w przypadku, gdy dokonano niezbędnych w tym zakresie ustaleń faktycznych. Wobec zasadności zarzutów skargi kasacyjnej odnoszących się do podstawy naruszenia przepisów postępowania, ocena zawartych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego stała się przedwczesna. Nie można poddawać ocenie konsekwencji prawnych braku w statucie regulacji dotyczącej zasad podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) z perspektywy regulacji art. 5 § 1 pkt 8 i 77 § 2 u.p.s. i ich stosunku do art. 5 u.s.m., skoro w sprawie nie ustalono, czy taka regulacja w statucie się znajduje i nie rozważono prawnych konsekwencji tego stanu rzeczy.

Wobec zasadniczych braków w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia wskazać jedynie można, iż jeżeli przepis ustawy nakazuje uregulowanie określonej kwestii w statucie, nie jest dopuszczalne zamieszczenie w statucie subdelegacji odsyłającej w określonej materii do uchwały rady nadzorczej.

Natomiast przy rozstrzygnięciu sprawy, w której wniesiono skargę, nie można nie dostrzec, iż u.p.s. jedynie w takim zakresie znajdzie zastosowanie do spółdzielni mieszkaniowej, w jakim dane zagadnienie nie jest odrębnie uregulowane w u.s.m. (art. 1 ust. 7 u.p.s.). Spółdzielczość mieszkaniowa oparta jest na zasadzie tzw. bezwynikowej działalności spółdzielni, która prowadzi działalność

niezarobkową z poszanowaniem formuły *non profit.*, co różni ją od spółek ukierunkowanych na uzyskanie zysku. Zasadę tę wyraża art. 6 ust. 1 u.s.m. odpowiadający treścią dawnemu art. 208 § 4 u.p.s. i stanowiący, *lex specialis* w stosunku do art. 75 u.p.s. zgodnie, z którym zysk spółdzielni po pomniejszeniu o podatek dochodowy i inne obciążenia obowiązkowe wynikające z odrębnych przepisów ustawowych, stanowi nadwyżkę bilansową. W konsekwencji w działalności gospodarczej spółdzielni mieszkaniowej w ogóle nie występują pojęcia zysku, ani nadwyżki bilansowej, ewentualna nadwyżka przychodów nad kosztami odpowiednio zwiększa przychody w roku następnym, a dochody spółdzielni nie są wypłacane jej członkom. Nie oznacza to, iż członkowie spółdzielni nie odnoszą żadnych korzyści z uzyskanego przez spółdzielnię dochodu, skoro powinien być on przeznaczony na cele związane z przedmiotem działalności spółdzielni, co może pomniejszać wydatki członka spółdzielni związane z pokrywaniem kosztów jej działalności w roku następnym, ulepszać majątek spółdzielni czy rozszerzać działalność społeczną, oświatową i kulturalną prowadzoną przez spółdzielnię (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 2006 r., II CSK 30/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 167; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 grudnia 2008 r., P 16/08, OTK – A 2008, nr 10, poz. 181). Natomiast art. 18 § 1 u.p.s. formułujący zasadę równości praw i obowiązków wynikających z członkostwa w spółdzielni nie oznacza, iż prawo do uzyskiwania korzyści w wykazanej przez spółdzielnię nadwyżce przychodów nad kosztami miałyby być identyczne dla wszystkich członków i dodatkowo wiązać się z wypłatami udziału w nadwyżce bilansowej w rozumieniu art. 18 § 2 pkt 5 u.p.s. Jak wynika z rozważań wyżej poczynionych wypłata udziału w nadwyżce bilansowej, jako kategorii nie występującej w spółdzielczości mieszkaniowej, w ogóle nie może mieć miejsca. Natomiast zasada równości w odniesieniu do korzystania z nadwyżki przychodów nad kosztami musi być rozumiana, jako równość względna czy równość szans, co oznacza, iż jedynie członkowie znajdujący się w identycznej sytuacji faktycznej i prawnej, odpowiadający określonym warunkom, muszą być tak samo potraktowani (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2007 r., V CSK 125/07, OSNC-ZD 2008, nr 2, poz. 38).

W obowiązującym stanie prawnym stosunek członkostwa nie musi być, powiązany z określonym prawem do lokalu znajdującym się w zasobach spółdzielni czy też z prawem do nieruchomości przez tą spółdzielnię zarządzaną. Członek nie posiadający prawa do lokalu, nie może jednak uczestniczyć w pożytkach, które przynoszą nieruchomości znajdujące się w zasobach spółdzielni, co wprost wynika z art. 5 ust. 1 u.s.m. Natomiast prawo do korzystania z działalności społecznej, oświatowej i kulturalnej prowadzonej przez spółdzielnię, a także z pożytków z własnej działalności gospodarczej spółdzielni określonych w art. 5 ust. 2 u.s.m. nie jest powiązane z dysponowaniem prawem do lokalu, lecz z członkostwem w spółdzielni (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2007 r., IV CSK 78/07, M.Spół. 2008/1/46; z dnia 31 stycznia 2013 r., II CSK 283/13, M. Spół. 2013/ 2/ 35-37; z dnia 26 czerwca 2013 r., II CSK 658/12, nie publ.).

Niezależnie, zatem od tego czy w statucie pozwanej spółdzielni istnieje regulacja dotycząca zasad podziału dochodu ogólnego oraz pokrywania strat spółdzielni jak tego wymaga art. 5 § 1 pkt 8 u.p.s. w zw. z art. 1 ust. 7 i art. 8 u.s.m. to nie ma to znaczenia z perspektywy pożytków i przychodów z nieruchomości wspólnej, które zgodnie z bezwzględnie obowiązującym art. 5 ust. 1 u.s.m., będącym odpowiednikiem art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali, (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1892), mogą być przeznaczone wyłącznie na cele wskazane w tym przepisie. Oznacza to, że właściciele lokali położonych w innych nieruchomościach, ani inni członkowie spółdzielni, nie mają prawa do pożytków i przychodów z nieruchomości wspólnej, jeśli nie są współwłaścicielami tej nieruchomości.

Natomiast pożytki i inne przychody z własnej działalności gospodarczej spółdzielnia może przeznaczyć w szczególności na cele wskazane przez ustawodawcę w art. 5 ust. 2 u.s.m. lub inne w przepisie tym nie wymienione, lecz mieszczące się w celach działania spółdzielni mieszkaniowej. Cel spółdzielczości mieszkaniowej został jednak zdefiniowany przede wszystkim, jako zaspakajanie potrzeb mieszkaniowych członków spółdzielni oraz ich rodzin, co musi uwzględniać powód decydujący się zachować członkostwo w spółdzielni, mimo nie posiadania prawa do lokalu mieszkalnego w zasobach spółdzielni. Czy zasady podziału tych środków zostały sprecyzowane w statucie i czy zaskarżone uchwały są z tymi

zasadami zgodne, tego Sąd Apelacyjny nie rozważył, co uniemożliwia dokonanie oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz 108 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

aj

eb